

Své místo v historii československého sionistického skautingu má i Göhla či Géla, kterou dostupné prameny charakterizují jako hospodářský dvorec či ovčárnu, v minulosti přidruženou k obci Skytaly na okraji Doupovských hor. Dnes se jmenuje Dvorek. Události s touto lokalitou spojené se odehrály začátkem dvacátých let minulého století, kdy se hnutí Blau-Weiss, později přejmenované na Tchelet Lavan, potýkalo s celou řadou problémů, ale přesto zde dokázalo zorganizovat jednu z prvních hachšar na území Československa; je to doba, kterou pracovně nazýváme „dobou předskautskou“, protože do vstupu hnutí Tchelet Lavan do Federace československých skautů zbýval ještě rok.

Vpravo Ervín Katona, absolvent hachšary v Göhle. Později vystudoval architekturu a vypracoval se na významného architekta evropského formátu

V tomto čase krátce po ukončení první světové války hnutí stále ještě nemělo dostatek dobrých vůdců, chyběl jednotící rámec, pobočky a skupiny nahodile vznikaly a zase zanikaly a v důsledku toho se ideologický obsah lišil místo od místa. V mnoha případech bylo vystaveno protichůdným vlivům: v roce 1917 byla vyhlášena Balfourova deklaráce¹ definující židovskou národní domovinu v Palestině, která se stala klíčovým prohlášením vytvářejícím základnu pro rozmach židovského přistěhovalectví do této oblasti. Sionismus přestal být pouhou utopickou ideologií a tomuto cíli měl být nyní přizpůsoben styl výchovy v Blau-Weiss. O ideologický průnik do hnutí, které tendovalo doleva, se však po úspěchu Velké říjnové socialistické revoluce v Rusku pokoušeli také českoslovenští komunisté – naštěstí neúspěšně, a ke všemu ještě na nadnárodním spolkovém sněmu

¹ Arthur Balfour (25. 7. 1848 – 19. 3. 1930), britský státník. Ve službách Spojeného království působil nejprve jako poslanec v Dolní sněmovně parlamentu, později byl zvolen jejím předsedou. V červenci 1902 se stal premiérem Velké Británie, roku 1916 byl jmenován ministrem zahraničí. Jeho nejznámějším počinem byla v této době zmíněná deklaráce, slibující Židům území pro vytvoření židovského národního domova v Palestině.

v německém Mühlbergu konaném v roce 1920 došlo k rozkolu s německou větví, kdy němečtí Blau-Weisseři chtěli přetvořit hnutí v jakousi polovojevskou organizaci:

*„Snažili se mu vtisknout jakýsi zvláštní charakter s vrchním velitelem v čele, důstojnictvem, oddíly a vojskem, kteří udělují a plní rozkazy. Tento jejich postoj nás nepříjemně překvapil, stejně jako heslo *Der Blau-Weiss ist eine Arme auf dem Marsch, Blau-Weiss je armáda na pochodu, proti kterému jsme se ohradili. A tak se stalo, že v místě, kde jsme se měli všichni ještě více sjednotit, rozhodli zástupci československé odnože hnutí [...] o svém osamostatnění. [...] Ze sjezdu jsme odjížděli jako samostatné hnutí, a tudíž nezávislé na německých rozhodnutích. V souvislosti s tím jsme zvolili hebrejskou formu názvu, přejmenovali jsme se na Tchelet Lavan.“*²*

Za tohoto stavu a kumulace mnoha vlivů se hanhala, tedy náčelnictvo Tchelet Lavan, pokoušelo nastalou situaci zvládnout, konsolidovat vlastní řady – a energicky se pustilo do práce. Bylo to ve svrchované míře zapotřebí: rozhodující kompetence hanhala držela v rukou – a využila jich dokonale.

Důležité rozhodnutí padlo na tzv. Vůdcovských dnech, na celostátní konferenci svolané do krušnohorské Moldavy, kam se na Chanuku, tedy v termínu 24.–26. prosince 1922 sjeli vedoucí všech českých gduim Tchelet Lavan³. Jednání se výrazně lišilo od všech předchozích, protože jednak byl určen stabilnější organizační model na národní i regionální úrovni, dále byl přednesen projev, který se stal ústředním bodem všech aktivit hnutí v příštích měsících a létech a pro nás skauty měla tato konference ještě jeden důležitý aspekt – s trochou nadsázky by se dalo říci, že od tohoto data vede s velkou pravděpodobností přímá linka ke vstupu Tchelet Lavan do Federace československých skautů v roce 1924.

Práce v dílnách

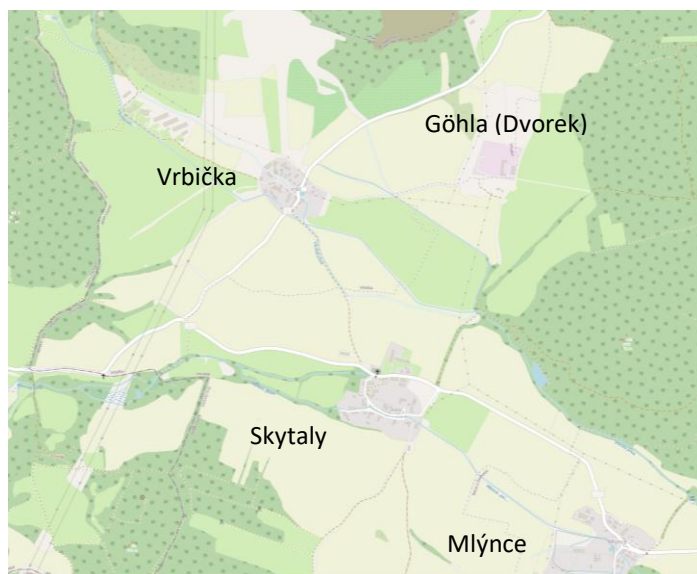
Onen zásadní projev přednesl člen vedení, tehdy jednadvacetiletý Oskar Karpeles (později si změnil příjmení na Karpe), představil v něm směr, jakým se hnutí hodlá vydat, a protože šlo o jednoznačný příklon k chaluciu jako výchovnému rámci, definoval současně, jak se k tomuto cíli přiblížit. V tradicích hnutí bylo pevně zakotveno pořádání nejrůznějších táborů jak letních, tak zimních i vzdělávacích, a Oskar jako další variantu navrhl uspořádání tábora pracovního, jakéhosi výcvikového střediska, kterého by se účastnili zejména starší

² Archiv kibucu Neot Mordechaj. Složka Filip Böhm. Dvanáct kol života. Životopisné vzpomínky Filipa Böhma. Relevantní části přeložil z hebrejštiny Jiří Pokorný.

³ *Jüdische Jugendblätter*, roč. 2, č. 8, leden 1923, s. 19.

členové, kde by byl kladen důraz na výcvik v manuálních činnostech a který měl být jakýmsi předstupněm miniaturního kibucu.⁴ Rovnou na místě byly stanoveny konkrétní úkoly – v dané chvíli tím nejdůležitějším bylo nalezení příhodného místa, na kterém by se plán dal realizovat.

Hledali všichni, ale vhodný prostor nakonec našel Gora Schliesser, vedoucí plzeňského gdu a člen vedení Tchelet Lavan. Okolnosti, za jakých kýžené místo našel, popsal v romantickém textu nazvaném „Einiges über das Entstehen und Finden der Siedlung“, což volně přeloženo znamená „Několik informací o objevení a vzniku osady.“⁵ Šlo o menší hospodářský dvůr s dvoupatrovým seníkem, který dříve sloužil i jako sušárna chmele, byl ale už delší dobu prázdný, v místě se údajně nacházela také ovčárna a ještě dvě menší budovy k tomu, to vše poblíž zmíněné vesničky Skytaly.

Místo poskytla k užívání rodina Abelesových, kterým rovněž patřila velká zemědělská usedlost v nedalekých Podbořanech. Do Göhly tedy vyrazila jakási technická četa sestávající z pěti lidí, aby provedla potřebné přípravy, protože podmínky tam byly velmi primitivní:

Praní prádla a pomocná služba v kuchyni

⁴ *Rhapsody to Tchelet Lavan in Czechoslovakia*. The Association for the History of Tchelet Lavan – El Al in Czechoslovakia, Israel 1996, s. 44–45.

⁵ *Jüdische Jugendblätter*, roč. 3, č. 15, únor 1924, s. 15

„Práce jsme zahájili přesně 17. června, s tím, že do 7. července jsme museli mít vše hotovo. Museli jsme zajistit osmdesát až devadesát lůžkových míst pro všechny naše členky a členy a případné hosty, o nichž jsme věděli, že mohou dorazit, vybavit dílny pro výuku všech potřebných povolání, zařídit rozvody vody a instalovat sanitu do umýváren a stlouci čtyři dřevěné budky, sloužící jako sociální zařízení [...] Krom toho jsme potřebovali i dostatečné množství slámy na výrobu slamníků, také nádobí, kuchyňské náčiní a příbory. Organizačně bylo nutné zajistit plynulý přísun potravin do kuchyně, mýdla do umýváren, praní prádla atp. Zkrátka vše, co bylo potřeba, aby se dalo udržet vcelku početnou skupinu dívek, chlapců a očekávaných hostů po dobu necelých dvou měsíců. Nemluvě o tom, že ještě předtím bylo třeba obstarat stavební materiál na stavbu kuchyňské pece a na další drobné úpravy. Součástí plánu stavby byl i krb na dřevo.“⁶

Přípravná skupina sebou hodila a tak 10. července 1923 přijeli první osadníci a tábor byl zahájen. Platila poměrně striktní pravidla, která se všichni zavázali dodržovat: pracovalo se šest dní v týdnu, volným dnem byla sobota. Den začínal ráno v šest budíčkem (v sobotu se vstávalo v sedm) a počítalo se se šesti hodinami práce a s hodinou výuky hebrejštiny. Noční klid nastal v deset večer.

Účastníci byli podle odbornosti rozděleni do pracovních skupin a věnovali se výcviku v nejrůznějších rukodělných pracích: fungovala tady například obuvnická, klempířská, tesařská, truhlářská nebo knihvazačská dílna, dívky se zaučovaly v dílně krejčovské a měly na starost tu nejméně poetickou záležitost, totiž práci v kuchyni.

Společná jídelna

Na tábor v Göhle se přihlásil malý počet zástupkyň něžného pohlaví, ovšem ty, které přijely, významně přispěly k úspěchu tohoto podniku. Jak ve svých vzpomínkách píše jedna z účastnic, Nanne Margol, bez předchozích zkušeností, v primitivních podmínkách a s nízkým rozpočtem se jim dařilo zajišťovat jídlo pro osmdesát účastníků, vaření se zlepšovalo den ode dne, dívky velmi dobře zvládaly každodenní těžkosti a dlouhá pracovní doba je nevyčerpala. Samozřejmostí ale bylo, že těžší práce v kuchyni obstarávala pomocná chlapecká družina.⁷ Další účastníci pracovali v zemědělství na polnostech patřících statkáři Epsteinovi.⁸

⁶ Archiv kibucu Neot Mordechaj. Složka Filip Böhm. Dvanáct kol života. Životopisné vzpomínky Filipa Böhma. Relevantní části přeložil z hebrejštiny Jiří Pokorný.

⁷ *Rhapsody to Tchelet Lavan in Czechoslovakia*. The Association for the History of Tchelet Lavan – El Al in Czechoslovakia, Israel 1996, s. 164.

⁸ Archiv Jad Tabenkin, signatura 15-2-7/44/3, osobní archiv Chany Weiner. Pracovní složka Meir Lamed, ústní dokumentace hnutí mládeže v ČSR, 1962-1965. Rozhovor Meira Lameda s Otto Azrielem Mühlstein-Dalem. Relevantní části přeložila z němčiny Hana Sternlichtová.

K dispozici byla velká knihovna, probíhaly různé kulturní akce, kurzy a řada zajímavých činností tak, aby byly – kromě již zmíněného studia hebrejštiny – saturovány také intelektuální potřeby frekventantů. V prvotním plánu se počítalo i s přítomností učitele hebrejštiny. Rabín naopak přítomen nebyl, protože židovská religiozita se v Tchelet Lavan poněkud rozpouštěla a představitele tradiční zbožnosti bychom v těchto dobách v hnutí obtížně hledali; pokud se našli, byli spíše výjimkou – jako v pozdějších letech například významný představitel československého sionismu Jakob Edelstein.

Každý páteční večer se konal takzvaný erev šabat, sváteční shromáždění, na kterém byli osadníci seznámeni s průběhem prací, byl stanoven rozpis práce na následující týden a projednávaly se běžné záležitosti spojené s chodem osady. Tedy i toto pojetí tradiční oslavy pátečního večera, šabatu, se v podání účastníků tábora poněkud proměnilo.

Když se po šesti týdnech intenzivní práce rozjeli účastníci domů, bylo možné konstatovat několikery efekt: pro všechny byla tato v podstatě nová, více či méně průzkumná akce velkým zážitkem. Lidé do Göhly přijížděli jako jednotlivci nebo zástupci jednotlivých poboček hnutí a odjížděli jako soudržná skupina nesoucí na svých bedrech zodpovědnost za směřování a příští vývoj v Tchelet Lavan. Vzniklo mezi nimi pevné pouto přátelské vzájemnosti, věděli, že také jejich zásluhou byla krize v hnutí překonána, jejich sebevědomí vzrostlo a byli připraveni na plnění dalších obtížných úkolů, o kterých věděli, že přijdou. Pozitivní vliv této akce byl v Tchelet Lavan pocíťován po mnoho let.

A ještě jedna věc se podařila: Oskar Karpeles věděl, že řada osadníků má po ukončení pracovního tábora v Göhle odjet do mandátní Palestiny, patřili k prvním československým chalucim. A chtěl zajistit, aby tábor vygeneroval osobnosti, které by se po odchodu těchto chalucim (z nichž mnozí byli v Tchelet Lavan ve vedoucích funkcích) ujaly vedení a odchozí nahradily. I tento úkol byl splněn, do hanhala byli nově zvoleni Richard Karpeles, Jakub Meller, Olga Kohnová, Bedřich Sternstein a řada dalších tváří. Efekt byl dokonalý.

Stejně úspěšní pak byli i ti osadníci, kteří později odjeli do Erec Israel. Rukou společnou a nerozdílnou se podíleli na budování několik kibuců, z nichž nejznámější – a vlastně první – „československý“ kibuc Chefciba je do dnešních dnů nádhernou připomínkou české účasti na velkém díle židovského národa.

Klempířská dílna

Další účastník výcvikového tábora v Göhle truhlář Fritz Sternschein. V roce 1938 spolu s manželkou emigroval do Austrálie, změnil si jméno na Frederick F. Sterne a působil jako přední australský bytový designér, architekt a pedagog

Zbývá vysvětlit onu linku zmíněnou na začátku článku, vedoucí od Tchelet Lavan do Federace československého skautingu. Z materiálů, které máme k dispozici vyplývá, že minimálně od konce roku 1922 se myšlenkou nějaké formy spolupráce s některou ze skautských organizací vedení hnutí vážně zabývalo. Na zmíněné celostátní konferenci vůdců v Moldavě totiž zazněl ještě jeden důležitý referát, kterým byla obsáhlá zpráva o dějinách skautingu a jeho významu pro výchovu mládeže, přednesená Jakubem Mellerem. Meller mimo jiné porovnával skautské zákony a zákony sionistického skautského hnutí Hašomer Hacair, krátce zmínil i Brita Johna Hargravea, původně skauta, který ale byl ze skautské organizace exkomunikován a později založil hnutí woodcrafterského typu Kibbo Kift. Zpráva rovněž zahrnovala informaci o vlčáckém programu pro nejmladší věkovou kategorii. V referátu Meller vyjádřil názor, že určité aspekty skautské výchovy by mohly být pro Modrobílé inspirující a velmi prospěšné.⁹

V hnutí se rozběhla diskuse na nejrůznějších úrovních běžným členstvem počínaje a vedením konče; názory se různily, docházelo k ostrým ideologickým střetům, jedno ale nepochybně nikdo: význam skautské výchovy pro mládež. Od začátku bylo nicméně jasné, že tehdejší Svaz skautů Republiky Československé příliš sympatií u Modrobílých nezískal a hledala se alternativa. Nalezena byla ve Federaci československých skautů, která se definovala jako volnější, neformální sdružení. Založena byla v prosinci 1919 jako protiváha Svazu a postupně se vypracovala ve významnou federativní organizaci zastupující zájmy autonomních skautských skupin.¹⁰ Z hlediska Tchelet Lavan to byl pochopitelný výběr: Federace lépe vyhovovala požadavkům hnutí, protože reprezentovala levicověji orientované skautské organizace, kromě toho někteří členové Tchelet Lavan se také obávali přílišné „uniformity“ představované Svazem: měli na paměti poměrně nedávnou zkušenost, kterou udělali s německou odnoží hnutí Blau-Weiss.

⁹ *Jüdische Jugendblätter*, roč. 2, č. 8, leden 1923, s. 4–7.

¹⁰ Bruno Břečka: *Kronika čs. skautského hnutí*. Brněnská rada Junáka, Brno 1999, s. 65.

Nevíme, kdy přesně byly vedeny přístupové rozhovory, jsme v tomto ohledu zatím odkázáni na druhotné prameny. Některé zdroje uvádí jako datum vstupu Tchelet Lvan do Federace československých skautů rok 1923¹¹, jiné rok 1924.¹² Je zde tedy velké pole působnosti pro příští generaci skautských historiků.

Ať tak či onak, tento vývoj byl logický a je třeba jej chápat v kontextu doby: v Tchelet Lvan se do budoucna řešil problém, co s mladšími věkovými kategoriemi, protože ano, chaluciu a směřování k němu byl v hnutí zásadní věcí, ale nelze s výchovou k němu začínat v útlém věku. Je třeba zajistit jakési přechodné období, byť vedené v sionistickém duchu. Myšlenka na zdokonalení programu pro mládež tedy byla aktuální a inspirace skautskou činností, která v té době už přece jen vykazovala slušné výchovné výsledky, se sama nabízela. Navíc – po úspěchu pracovního tábora či osady v Göhle naplánovalo vedení Tchelet Lvan na prázdniny příštího roku podobný, ale mnohem větší tábor; jeho hlavní náplní měl opět být manuální výcvik starších členů, ale počítalo se tentokrát i s účastí mladší věkové skupiny deseti až patnáctiletých v samostatném táboře, ve kterém by se uplatňovaly skautské metody. Vedení vědělo, že to bude velký pedagogický úkol.¹³ Žel – v této oblasti naprosto zklamalo.

Účastníků v Alt Liebe neboli Staré Libavě u Moravského Berouna bylo celkem 350, z toho asi 150 dětí. Tábor těch nejmladších trpěl jak nedostatky technickými, tak ideovými. Chybělo zde ono osobní pouto a soudržnost známá z tábora v Göhle, chyběli zkušení vedoucí, hlavní vůdce musel pro naprostou nekompetenci hned v prvních dnech odstoupit a v důsledku dalších neshod se od hlavního táborového tělesa oddělily tři skupiny asi čtyřiceti lidí, kteří si v půlhodinové vzdálenosti od ostatních postavili stanový tábor vlastní.¹⁴

Po tomto fiasku tedy bylo naprosto nezbytné vypracovat nový výchovný program pro nejmladší věkovou kategorii, který by reflektoval potřeby této skupiny a v určité míře také akceptoval skautské metody. V hnutí Tchelet Lvan nastávala kvalitativně nová éra podepřená právě získanými zkušenostmi, a tak spolupráci s Federací československých skautů už nic nestálo v cestě.

¹¹ Bruno Břečka: *Kronika čs. skautského hnutí*, Brněnská rada Junáka, Brno 1999, s. 87

¹² Akela: *Počátky a vývoj socialistického skautingu v Československu*. Nákladem Sdružení socialistických skautů a skautek v Československu.

¹³ *Listy židovské mládeže*, roč. 2, č. 9–10, únor 1924, s. 85.

¹⁴ *Listy židovské mládeže*, roč. 3, č. 4, říjen 1924, s. 40–41.